

^HKARAR İNCELEMESİ
KAMU İCRA HUKUKUNDA HACİZ VE İHTİYATÎ HACİZ
İŞLEMLERİNE İLİŞKİN VERİLEN
MAHKEME KARARLARININ UYGULANMASI*

Arş. Gör. Emine Sevcan ARTUN**

GİRİŞ

Kamu alacaklarının zamanında ve eksiksiz toplanması, kamu hizmetlerinin finansmanının sağlanması ve yerine getirilmesi açısından oldukça önemlidir. Kamu alacağının toplanması, güvence altına alınması, zamanında ve eksiksiz yerine getirilmediği hallerde zora dayanılarak tahsil edilmesine yönelik hükümler içeren kamu icra hukuku, genel icra hukukuyla pek çok noktada benzeştiği gibi, genel icra hukukunda yer almayan birçok düzenlemeye de yer vermektedir. Bu düzenlemelerin büyük çoğunluğu devletin alacaklı konumunda olması hasebiyle kendisine tanınması gerektiği düşünülen ayrıcalıklara dayanmaktadır.

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yer alan, mahkeme kararlarının derhal yerine getirilmesi kuralına bir istisna getiren, “haciz ve ihtiyatî haciz kararlarının iptaline ilişkin kararların kesinleştikten sonra uygulanacağı” hükmü devletin alacağını tahsil etme imkânını kaybetmemesi için öngörülmüş bu yönde bir düzenleme idi. Ancak bu düzenleme İstanbul 5'nci Vergi

---

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Doktora Programı “Hukuk Araştırmalarında Metod” dersinde sunulan seminer ödevinin, Prof. Dr. Yusuf KARAKOÇ ve dersi alan doktora öğrencilerinin değerli görüşleri çerçevesinde geliştirilen hâlidir. Destek ve katkılarından dolayı Sayın Prof. Dr. Yusuf KARAKOÇ'a ve dönem arkadaşlarıma teşekkür ederim.

** Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mali Hukuk Anabilim Dalı

Mahkemesi tarafından somut norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesi önüne götürülmüş, Anayasa Mahkemesi hükmün Anayasa'ya aykırı olduğu kanaatine varmış ve hükmü iptal etmiştir.

Çalışmamızda Kamu İcra Hukukunda ihtiyatî haciz ve haciz kurumları hakkında genel bir bilgi verildikten sonra, iptal kararına konu hüküm, karara konu başvuruda ihlâl edildiği ileri sürülen hak ve ilkelerin kamu icra hukukundaki görünümüleri çerçevesinde incelenecektir. Bu bağlamda ilgili hak ve ilkeler, genel olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk hukuku bağlamında açıklandıktan sonra iptal kararına konu hükmün ilkelerle olan ilişkisi üzerinde durulacaktır.

I. İNCELEME KONUSU KARARIN ESASI

Anayasa Mahkemesi'nin, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28'inci maddesinin, 4001 sayılı Kanun'un 13'üncü maddesiyle değiştirilen (1) numaralı fıkrasının "*Ancak, haciz veya ihtiyatî haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında, bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir.*" biçimindeki son cümlesinin Anayasa'nın 2'inci, 15'inci, 35'inci, 36'ncı ve 125'inci maddelerine aykırılığının tartışıldığı çalışmamıza konu kararın esasa ilişkin incelemeler kısmı aşağıdaki gibidir¹.

"Başvuru kararında itiraz konusu kuralla, idarenin tek taraflı iradesiyle tesis edilen ihtiyatî haciz ve haciz işlemlerinin, idarî yargı yerince hukuka aykırı bulunarak iptal edilmesine rağmen bu kararların gereğinin yerine getirilmeyerek söz konusu hukuka aykırı uygulamaların kararın kesinleşmesine kadar devam etmesine olanak tanındığı, bu durumun Anayasa'nın 2., 15., 35., 36. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2577 sayılı Kanun'un 28. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinde, Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının, kesinleşmesi beklenmeksizin ve en geç otuz gün içinde uygulan-

¹ Any.M., 10.07.2013 gün ve E. 2012/ 107, K. 2013/90 sayılı kararı (RG. 22.11.2013-288829)

cağı belirtilmiş, itiraz konusu üçüncü cümlesinde ise bu kurallara bir istisna getirilerek haciz veya ihtiyatî haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararların kesinleştikten sonra uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti, bir hukuk devleti olarak nitelendirilmiştir. Hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayıp yargı denetimine açık olan devlettir.

Kişilerin, devlete güven duymaları, maddî ve manevi varlıklarını korkusuzca geliştirebilmeleri, temel hak ve özgürlüklerden yararlanabilmeleri ancak hukuk güvenliği ve üstünlüğünün sağlandığı bir hukuk düzeninde gerçekleşebilir. Hukuk güvenliği ve hukukun üstünlüğünün sağlanabilmesi için ise devletin her türlü işlem ve eyleminin yargı denetimine açık olması gerekir. Nitekim Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesinde "İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır." denilmek suretiyle bu husus anayasal güvenceye kavuşturulmuştur. Ancak, hukuk güvenliğinin ve hukukun üstünlüğünün sağlanması için devletin işlem ve eylemlerine karşı yargı yolunun açık tutulması yeterli olmayıp yargı mercileri tarafından verilen kararların gecikmeksizin uygulanması da gerekir. Bir işlemin hukuka aykırı olduğu yapılan yargısal denetim neticesinde tespit edilmesine rağmen işlemin iptali yönündeki yargısal kararın uygulanmaması, devletin işlem ve eylemlerine karşı yargı yolunun açık tutulmasını anlamsız hâle getirir. Zira, hukuk güvenliği ve hukukun üstünlüğü sadece hukuka aykırılıkların tespit edilmesiyle değil bunların tüm sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasıyla sağlanabilir.

2577 sayılı Kanun'un 28. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinde, "Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez." kuralına yer veril-

diği, dolayısıyla idarî işlemlere ilişkin mahkeme kararlarının gecikmesizin uygulanması prensibinin yasal düzeyde de benimsendiği görülmektedir. Ancak, itiraz konusu kuralda, bu prensibe bir istisna getirilmiş, ihtiyatî haciz ve haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında ancak kararın kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edileceği belirtilmiştir. Buna göre bir kamu borçlusunun malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisinin hukuka aykırı bir haciz veya ihtiyatî haciz işlemiyle sınırlandırılması nedeniyle mahkemelerce işlemin iptali ve yürütmesinin durdurulması kararı verildiğinde, bu karar uygulanmayacak ve kararın kesinleşmesine kadar idarenin tek taraflı iradesiyle tesis ettiği hukuka aykırı işlem varlığını sürdürecektir.

Bu yönüyle itiraz konusu kural, idarenin tüm işlem ve eylemlerine karşı yargı yolunun açık olması yolundaki anayasal hükmü etkisiz hâle getirerek bireyin hukuk güvenliğini açık şekilde zedelemekte ve yargısal denetim aracılığıyla hukukun üstünlüğünün sağlanması amacına zarar vermektedir.

Hukuk devletinde kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin sağlanması ve korunması esas olduğundan, kişilere etkili hak arama imkânı sağlayan güvencelerin de tanınması gerekmektedir. Bu çerçevede Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrasında, "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile âdil yargılanma hakkına sahiptir." denilerek, herkese, adaleti bulma, hakkı olanı elde etme ve haksızlığı giderme imkânı sağlanmış, böylece kişilerin hukukî güvenlikleri etkin bir koruma mekanizmasına kavuşturulmuştur.

Anayasa'nın 125. maddesinin beşinci fıkrasında ise idarî işlemin uygulanmasıyla telafisi güç veya imkânsız zararların doğacağı durumlarda, mahkemelere yürütmenin durdurulması kararı verme yetkisi tanınarak kişilere hak arama özgürlüklerini daha etkili biçimde kullanabilme olanağı sağlanmıştır.

İtiraz konusu kuralla, haciz ve ihtiyatî hacze ilişkin idarî işlemlerin yürütmesinin durdurulmasına ilişkin mahkeme kararlarının derhal uygulama zorunluluğunun ortadan kaldırılması, kişilerin telafisi imkân-

sız veya zor zararlarla karşılaşmalarına yol açacak niteliktedir. İdari yargıda yürütmenin durdurulması kararıyla güdülen amacın kişilerin hak arama özgürlüklerini daha etkili biçimde kullanabilmelerini sağlamak olduğu gözetildiğinde, böyle bir durumun yürütmenin durdurulması kararlarıyla gerçekleştirilmek istenen hukuksal yararı olumsuz yönde etkileyeceği ve hak arama özgürlüğünü zedeleyeceği açıktır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 36. ve 125. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 2., 36. ve 125. maddelerine aykırı bulunarak iptal edildiğinden Anayasa'nın 35. maddesi yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir. Kuralın Anayasa'nın 15. maddesiyle ilgisi görülmemiştir."

II. KARARA ESAS OLAYIN ÖZETİ

Kamu borçlusu, aracı üzerine konulan ihtiyatî haciz işleminin mahkeme kararıyla iptal edilmesi ve yürürlüğünün durdurulması üzerine, verilen karar doğrultusunda haczin kaldırılması için idareye başvurmuştur. Ancak talebi, "haciz veya ihtiyatî haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında, bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir" hükmü gereğince reddedilmiştir. Kamu borçlusunun, mahkeme kararı doğrultusunda işlem yapılması talebiyle açtığı davada, itiraz konusu kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı iddiasını ciddi bulan Mahkeme, hükmün iptali talebiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

III. KARARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Hukukî Sorun

Anayasa Mahkemesi'nin, Anayasa'nın 152'nci maddesinin 1'nci fıkrasına göre yaptığı somut norm denetimine konu başvuruda İstanbul 5'nci Vergi Mahkemesi, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28'inci maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "Ancak, haciz veya ihtiyatî haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir." ibaresinin Anaya-

sa'nın 2'nci, 15'nci, 35'nci, 36'ncı ve 125'nci maddelerine aykırı olduğu yönünde görüş bildirmiştir.

İstanbul 5'nci Vergi Mahkemesi, itiraz konusu normun;

- 1) Hukuk düzeninin koruması altında bulunan kişilerin hukukî güvencelerini zayıflattığı, devletin, yargı denetimine tabi tutulmuş ve yine yargı organlarınca hukuka aykırı olduğu yönünde karar verilmiş bir işlemi uygulamaya devam etmesinin, hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı bu durumun ayrıca kuvvetler ayrılığı ilkesine de aykırılık teşkil ettiği;
- 2) Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının hangi hallerde nasıl durdurulacağına Anayasa'nın 15'nci maddesi ile ortaya konulduğu ve ancak bu sebeplerle durdurulabileceği, hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle yargı kararı ile iptal edilmiş bir haciz veya ihtiyatî haciz işlemin uygulanmasına devam edilmesinin mülkiyet hakkının kullanılmasının durdurulması sonucu doğurduğu;
- 3) Haciz veya ihtiyatî haciz işlemlerinin iptali istemiyle açılan dava neticesinde verilen karar ile kanunlarda öngörülen şartların gerçekleşmediği veya işlemin açıkça hukuka aykırı olduğu sonucuna varılması karşısında, haciz veya ihtiyatî haciz uygulamalarının devam etmesi halinde Anayasa'nın 35'inci maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlali anlamına geldiği;
- 4) Hakkında haciz veya ihtiyatî haciz kararı alınıp uygulanan kişilerin işleme karşı yargı yoluna başvurmaları neticesinde işlemin yürütmesinin durdurulması veya iptal edilmesi, kısacası kendisinin haklı, idarenin haksız, işlemin de hukuka aykırı olduğu sonucuna varılması durumlarında dahi, bu kişilerin mağduriyetleri devam etmesiyle kişilerin temel hakkı olan âdil yargılanma hakkının kullanılmasına engel oluşturduğu;
- 5) Hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle iptaline karar verilen yürürlükteki işleme karşı, mahkeme tarafından verilen kararın kesinleşmesine kadar uygulanmamasının, haciz veya ihtiyatî haciz uygulamalarına ilişkin yargı yolunun açık olmasını sadece şekilden ibaret hale getirdiği gerekçeleriyle iptalini istemiştir.

Bu itibarla, öncelikle kamu icra hukukunda haciz ve ihtiyatî haciz kurumları hakkında genel bir bilgi verildikten sonra, ilgili hüküm, karara konu başvuruda ihlal edildiği ileri sürülen hukuk devleti ilkesi, hak arama özgürlüğü, idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolunun açık olması ilkesi ile mülkiyet hakkının kamu icra hukukundaki görünümleri çerçevesinde incelenecektir.

B. Genel Olarak Kamu İcra Hukukunda Haciz ve İhtiyatî Haciz Kurumu

1. Haciz

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun² uyarınca “*Borçlunun, mal bildiriminde gösterilen veya tahsil dairesince tesbit edilen borçlu veya üçüncü şahıslar elindeki menkul malları ile gayrimenkullerinden, alacak ve haklarından kamu alacağına yetecek miktarı tahsil dairesince haczedilir*” (AATUHK m. 62/1).

Kamu icra hukukunda haciz yoluyla takip, kamu borçlusunun menkul ve gayrimenkul malları ile alacak ve haklarına kamu borçlusu tarafından zorla el konulması sonucu bu malların satılarak paraya çevrilmesi yolu ile tahsiline imkân sağlayan bir tahsil şeklidir³.

² 21.07.1953 tarih ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, (RG.28.07.1953- 8469). Adı geçen Kanun’un kapsamını belirleyen 1. maddesi şöyledir: “Devlete, vilâyet hususi idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme masrafı, vergi cezası, para cezası gibi asli, gecikme zammı, faiz gibi fer’i amme alacakları ve aynı idarelerin akitten, haksız fiil ve haksız iktisaptan doğanlar dışında kalan ve amme hizmetleri tatbikatından mütevellit olan diğer alacakları ile; bunların takip masrafları hakkında bu Kanun hükümleri tatbik olunur. Türk Ceza Kanununun para cezalarının tahsil şekli ve hapse tahvili hakkındaki hükümleri mahfuzdur.”

³ Bkz. **Kaneti**, s. 451; **Öncel/Kumrulu/Çağan**, s. 162; **Karakoç**, Genel Vergi, s. 681-683; **Oktar**, s. 325; **Şenyüz/Yüce/Gerçek**, s. 306; **Mutluer/Dayanç**, s. 320; **Özmen**, s. 409; **Çelik**, s. 192. Genel olarak haciz; kesinleşmiş bir icra takibinin konusu olan belli bir para alacağının ödenmesini sağlamak için, bu yolda talepte bulunan alacaklı lehine, borçluya ait mal ve haklara söz konusu alacağı karşılayacak miktar ve değerde icra dairesi tarafından hukuken el konulması olarak tanımlanmaktadır (**Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 231).

Haciz yoluyla takip, gerek alacaklının alacağına tahsili açısından taşıdığı güvence, gerek borçlunun mallarına haciz uygulanması ve el konulması sebebiyle, gerekse de borçlunun yanında üçüncü kişilerin de mülkiyet haklarına birtakım müdahaleler öngörmesi sebebiyle menfaat dengesi ihlallerine karşı özel bir korumaya ihtiyaç duyulan bir aşamadır⁴. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 62'nci maddesinin 6'ncı fıkrası, "Tahsil dairesi alacaklı amme idaresi ile borçlunun menfaatlerini mümkün olduğu kadar telif etmekle mükelleftir" denilmek suretiyle bu menfaat dengesini gözetme yükümlülüğünü tahsil dairesine yüklemiştir.

Kamu icra hukukunda haciz aşamasında, aynı zamanda alacaklı taraf olan tahsil dairesine, hem haciz kararı alma hem de genel icra hukukunda icra dairelerine tanınan zor kullanmaya ilişkin tüm yetkiler (*borçlu tarafın mallarını haczetmek üzere yokluğunda konutuna girilebilmesi, kilitli yerler açılarak eşyalarına el konulabilmesi, borçlunun üzerinde bulunan değerli eşyaları vermek istememesi hâlinde borçluya karşı kuvvet uygulanabilmesi gibi*) tanınmış bulunmaktadır (AATUHK m. 80)⁵. Bu husus, borçlunun temel haklarına yapılan müdahalenin Anayasa'ya ve kanuna uygunluğunun herhangi bir denetimden geçmemiş olması gerekçesiyle eleştirilere maruz kalmaktadır⁶.

Haciz işlemi uygulanırken tahsil dairesinin kamu borçlusunun haklarını göz önünde bulundurarak hareket etmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda haczedilemeyecek malların haczedilmemesi, haczedilecek malların taşınması, saklanması, paraya çevrilmesi kolay olan eşyalardan seçilmesi, istihkak iddiası olan malların en sona bırakılması gerekmektedir⁷. Tahsil dairesi borçlunun kamu alacağını karşılamaya yetecek tutarla sınırlı olacak şekilde

⁴ Çiftçi, Menfaat Dengesi, s. 311; Çiftçi, Kamu İcra, s. 349.

⁵ Karakoç, Genel Vergi, s. 694; Candan, AATUHK, s. 462; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes, s. 607; Çiftçi, s. 350; Özmen, s. 441.

⁶ Çiftçi, Kamu İcra, s. 326.

⁷ Gülseven, s. 407-409; Karakoç, Genel Vergi, s. 682. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, kayden üçüncü kişilere ait olmasına rağmen borçlunun zilyetliğinde bulunan mallar için tahsil yetkisi verilmesini kamu yararına dayandırarak, kamu alacağının tahsilinde kolaylık sağladığı gerekçesiyle sözleşmeye aykırılık olarak nitelendirmemiştir. (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Gasus Dosier-İsviçre kararı, Yatlı, Yükümlünün Hakları, s. 52). Haczedilemeyecek mallar düzenlemesine yer verilmesinin amacı borçlunun ve ailesinin asgari yaşam koşullarının korunmasıdır (Kaneti, s. 450, Mutluer/Dayanç, s. 323).

işlem yapmalıdır. Bu mallar borçlunun mal beyanında belirttiği mallar olabileceği gibi tahsil idaresinin kendisinin tesbit ettiği mallar da olabilmektedir⁸. Kamu borçlusu, borca göre çok fazla varlığının haczedilmiş olması, haczedilemez varlıklarının haczedilmiş olması, haciz için yasal süreye uyulmamış olması, hacizden borçluya veya vekiline haber verilmemiş olması gibi gerekçelerle hacze itiraz edebilir⁹.

2. İhtiyatî Haciz

Kamu icra hukukunda, kamu alacağını doğuran olayın gerçekleşmesi ile doğan ve tarh, tebliğ ve tahakkuk aşamalarından geçerek, “tahsil” aşamasına gelen veya henüz tahakkuk etmemiş olmakla birlikte tahsil edilmeleri bakımından birtakım belirsizlikler taşıyan kamu alacaklarının tahsil edilebilmelerini sağlamak amacıyla bazı güvence önlemleri kabul edilmektedir. Kanunda belirtilen sebeplere dayanarak, borçlunun bazı mal, alacak ve haklarına idarî bir kararla önceden el konulması anlamına gelen¹⁰ ihtiyatî haciz müessesesi de bunlardan biridir.

Kamu borçlusuna karşı cebren tahsil ve takip yollarına başvurulabilmesi için bir ödeme emri tebliğ edilmesi ve bunun üzerine yedi günlük ödeme ve dava açma süresinin geçirilmesi gerekmektedir. Bu yedi günlük süre ve dava süresince, borçlunun malları üzerinde var olan tasarruf yetkisi, kamu borçlusunun mallarını devretme ve kaçırma yollarına giderek takibin sonuçsuz kalmasına neden olabilmektedir. Borçlunun bu tür girişimlerini engelleyerek kamu alacağını güvence altına alabilmek için ihtiyatî haciz müessesesi geliştirilmiştir. Kamu icra hukukunda ihtiyatî haciz, kamu borçlusunun menkul ve gayrimenkul malları ile alacak ve haklarına yönelik olarak gelecekte yapılacak olan cebren tahsil sürecinin borçlu tarafından engellenmesini ya da büyük ölçüde zorlaştırılmasını önlemektedir¹¹. Kesin haciz-

⁸ Karakoç, Genel Vergi, s. 682; Mutluer/ Dayanç, s. 320.

⁹ Gülseven, s. 409; Özmen, s. 417.

¹⁰ Kaneti, s. 432; Dönmez, s. 13; Gülseven, s. 97,98; Karakoç, Genel Vergi, s. 646-647; Candan, AATUHK, s. 98; Özmen, s. 339; Gerçek, s. 147; Serim, s. 39.

¹¹ Bkz. Kaneti, s. 432-433; Öncel/Kumrulu/ Çağan, s. 167; Karakoç, Genel Vergi, s. 647; Özekes, İhtiyatî Haciz, s. 10-13; Akdoğan, s. 91; Öner, s. 150; Şenyüz/Yüce /Gerçek, s. 315-316; Oktar, s. 303-304; Gerçek, s. 147-149; Özkan, s. 536; Taylar, s. 78; Yılmaz, s. 1445.

den farkı, haczedilen malın paraya çevrilmesi sonucunu yaratmaması, geçici bir önlem niteliğinde olmasıdır¹².

Genel icra hukukunda ihtiyatî haciz ile kamu icra hukukunda ihtiyatî haciz arasında bir takım farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıklardan ilk olarak ifade edilmesi gereken ihtiyatî haczin şartlarıdır. Genel icra hukukunda alacaklı, kural olarak vadesi gelmiş bir alacak için bu yola başvurabilirken¹³; Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 13'üncü maddesi uyarınca¹⁴ kamu icra hukukunda ileride tahakkuk edecek olan veya vadesi gelmemiş veya vadesi geçtiği halde ödeme emri ile takibe başlanmamış bulunan alacaklar için dahi ihtiyatî haciz uygulanabilmektedir¹⁵. İhtiyatî haciz kararı alındıktan sonra, *ihtiyatî haciz varakası* düzenlenmektedir. Bu

¹² **Candan**, AATUHK, s. 98.

¹³ Genel icra hukukunda alacaklı, istisnai olarak şu iki hâlde, vadesi gelmemiş alacak için ihtiyatî haciz talebinde bulunabilir: 1) borçlunun belirli bir yerleşim yerinin olmaması, 2) borçlunun taahhütlerinden kurtulmak maksadıyla mallarını gizlemesi, kaçırması veya kendisinin kaçmaya hazırlanması yahut kaçması ya da bu maksatla alacaklının haklarını ihlâl eden hileli işlemlerde bulunması. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Özekes**, s. 147-164; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 519-520; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 436-437; **Akdeniz**, s. 207-208.

¹⁴ “İhtiyatî haciz aşağıdaki hallerden herhangi birinin mevcudiyeti takdirinde hiçbir müddetle mukayyet olmaksızın alacaklı amme idaresinin mahalli en büyük memurunun kararıyla, haczin ne suretle yapılacağına dair olan hükümlere göre, derhal tatbik olunur:
1. 9'uncu madde gereğince teminat istenmesini mucip haller mevcut ise,
2. Borçlunun belli ikametgâhı yoksa
3. Borçlu kaçmışsa veya kaçması, mallarını kaçırması ve hileli yollara sapması ihtimalleri varsa,
4. Borçludan teminat gösterilmesi istendiği halde belli müddette teminat veya kefil göstermemiş yahut şahsi kefalet teklifi veya gösterdiği kefil kabul edilmemişse,
5. Mal bildirimine çağrılan borçlu belli müddet içinde mal bildiriminde bulunmamış veya noksan bildirimde bulunmuşsa,
6. Hüküm sadır olmuş bulunsun bulunmasın para cezasını müstelzim fiil dolayısıyla amme davası açılmış ise,
7. İptali istenen muamele ve tasarrufun mevzuunu teşkil eden mallar, bu mallar elden çıkarılmışsa elden çıkarılan diğer malları hakkında uygulanmak üzere, bu kanunun 27, 29, 30'uncu maddelerinin tatbikini icabettiren haller varsa.” (AATUHK. m. 13).

¹⁵ **Karakoç**, Genel Vergi, s. 621-622; **Gerçek**, s. 154; **Özmen**, s. 344; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 601; **Coşkun Karadağ**, s. 241. Bu durumun eleştirisi için bkz. **Çiftçi**, s. 364.

belgede borçlunun kimlik bilgileri, kamu alacağı ile ilgili bilgiler, ihtiyatî haciz nedenleri ve dayanağı ile ilgili bilgilere yer verilmektedir¹⁶.

Genel icra hukukunda ihtiyatî haciz ile kamu icra hukukunda ihtiyatî haciz arasındaki bir diğer fark ihtiyatî hacze karar verecek olan mercidir. Genel icra hukukunda ihtiyatî haciz ancak bir mahkeme kararıyla ve icra dairelerince uygulanabileceği halde, kamu icra hukukunda belirli sebeplerin varlığı halinde bir idarî işleme ve idarenin re'sen harekete geçme yetkisine dayanılarak uygulanmaktadır¹⁷. İcra ve İflas Kanunu'nun 258'inci maddesi gereğince, ihtiyatî haciz kararı yalnızca mahkemeler tarafından verilebilecek yargısal bir karar olmasına rağmen, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 13'üncü maddesine göre; ihtiyatî haciz kararı verme yetkisi, alacaklı kamu idaresinin mahalli en büyük memuruna tanınmıştır¹⁸. Borçlunun mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden ihtiyatî haciz kararı alma yetkisinin, mahkemeler yerine alacaklı olduğunu iddia eden idarî bir mercie tanınması nedeniyle Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile öngörülen ihtiyatî haciz kurumunun kuvvetler ayrılığı ilkesine ve Anayasa'ya aykırı olduğu ifade edilmektedir¹⁹. Ancak bu değerlendirmeyi yaparken kamu alacağının niteliği itibarıyla, özel hukuktan kaynaklanan alacaklardan farklı olduğunu göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Özel hukukta alacaklı herhangi bir belge, ilama dayanmadan dahi alacağının tahsili için icra makamlarına başvurma yetkisini haizken, kamu alacağının cebren tahsili aşamasına gelinmesi için birçok hukukî sürecin gerçekleşmiş, kamu alacağının neredeyse kesinleşmiş olması gerekmektedir. Ayrıca mülkiyet hakkının yalnızca hâkim kararı ile sınırlandırılabilmesi yönünde bir kural da mevcut değildir. Anayasanın 13'üncü maddesi uyarınca; temel hak ve özgürlük-

¹⁶ **Dönmez**, s.85.

¹⁷ **Karakoç**, Genel Vergi, s. 622; **Akdoğan**, s. 91; **Özkan**, s. 537; **Taylar**, s. 74.

¹⁸ 5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun'un 33'üncü maddesi uyarınca, diğer mevzuatta, *mahallin en büyük memuruna* yapılan atıflar, *vergi dairesi başkanına*; vergi dairesi başkanlığı bulunmayan yerlerde ise *vergi dairesi müdürüne* yapılmış sayılacaktır. Bu nedenle, 6183 sayılı Kanun'a göre, ihtiyatî haciz kararı alma yetkisi, vergi dairesi başkanına veya müdürlerine devredilmiştir. (**Karakoç**, Genel Vergi, s. 622, dn. 38). Aynı yönde bkz. Dş. 9. D., 29.01.2009 gün ve E. 2007/4659, K. 2009/321 sayılı kararı, (www.kazanci.com, E.T. 04.01.2015).

¹⁹ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 586.

ler, “özlerine dokunulmaksızın”, “yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak” ve “ancak kanunla” sınırlanabilir ve bu sınırlamalar, “Anayasanın sözüne ve ruhuna”, “demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine” ve “ölçülülük ilkesine” aykırı olamaz. Anayasanın 35’inci maddesi, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğunu belirttiikten sonra; bu hakkın, ancak “kamu yararı” amacıyla ve “kanunla” sınırlanabileceğini ortaya koymaktadır. Nihayetinde hukuk sistemimizde, kamulaştırma işlemi gibi mülkiyet hakkının idarî işlem ile sınırlanmasına cevaz veren başka birçok kurum mevcuttur²⁰.

İhtiyatî haciz, kamu borçlusunun ihtiyatî hacze konu malları üzerindeki tasarruf yetkisini kaldırırken, kamu alacaklısı hacze konu alacağın tahsil edilebilir hale gelmesi durumunda kanunda belirtilen sürece uymak kaydıyla ihtiyaten haczedilen malları satıp paraya çevirebilir²¹. Haklarında ihtiyatî haciz uygulananlar, haczin yapılmasından veya haciz gıyapta yapıldıysa tebliğinden itibaren yedi gün içinde vergi mahkemesinde dava açabilir (AATUHK.m.15).

Mahkeme ihtiyatî haciz sebeplerinin oluşmadığı veya haciz kararı veren organın yetkisizliği veya şekil eksikliği gibi nedenlerle ihtiyatî haciz işleminin iptaline karar verebilir²². Ancak itiraza konu kanun hükmü, kamu alacağının tahsili şansını kaybetmeme amacıyla bu iptal kararının uygulanmasını kararın kesinleşmesine kadar ertelemektedir. Ayrıca genel icra hukukunun aksine kamu icra hukukunda, haciz isteyen alacaklının haksız çıkması durumunda borçlunun veya üçüncü şahısların uğradığı zararlardan sorumluluğa ilişkin özel bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak kamu icra hukukunda da haksız veya hukuka aykırı ihtiyatî haciz işleminden dolayı idarenin genel olarak sorumluluğuna gitmek mümkündür²³.

²⁰ Benzer yönde bkz. **Yılmaz**, s. 1449-1451.

²¹ **Karakoç**, Genel Vergi, s. 649; **Şenyüz/Yüce/Gerçek**, s. 316; **Taylar**, s. 74.

²² **Kaneti**, s. 433-434; **Karakoç**, Genel Vergi, s. 650; **Candan**, AATUHK, s. 115; **Şenyüz/Yüce/Gerçek**, s. 316; **Karakoç**, Kamu Alacakları, s. 75; **Mutluer/Dayanç**, s. 300. Kanunda ihtiyatî haciz sebebine itiraz edilebileceği yazılı olsa da idarî işlemin beş unsuru yönünden de hukuka uygunluk denetimi yapılabilmektedir. (**Candan**, AATUHK, s. 115). Aynı yönde bkz. Dş. 4.D., 14.05.1992 gün ve E. 1991/ 1439, K. 1992/1888, (**Candan**, AATUHK, s. 115, dn. 144).

²³ **Karakoç**, Kamu Alacakları, s. 94-95.

C. Haciz ve İhtiyatî Haciz İşlemleri Hakkında Verilen Kararların Uygulanmasının Ertenmesi Sorunu

1. Genel Açıklama

Cebren tahsil, vadesinde ödenmeyen bir kamu alacağının kamu gücü kullanılarak, alacaklısı veya alacaklısı adına kamu gücü kullanma konusunda yetkili makamlar tarafından tahsil edilmesidir²⁴. Bu doğrultuda tahsil dairesi bir dizi işlemler yapmaktadır ve bu işlemlerden ikisi haciz ve ihtiyatî haciz işlemleridir. İdarenin işlemlerinin dava edilebilirliği ilkesi gereği bu işlemler de yargı denetimine tâbidir. Haczin veya ihtiyatî haczin iptalini isteyen kamu borçlusunun talebi, kanunla öngörülen sebeplerin oluşmaması, idarî işlemde yetkisizlik veya şekil eksikliği sebebiyle kabul edilebilir. Ancak itiraza konu kanun hükmü bu iptal kararının uygulanmasını kararın kesinleşmesine kadar ertelemekte bu da kamu borçlusu aleyhine sonuç doğurmaktaydı.

Söz konusu kural, Anayasa'nın bazı temel hak ve ilkelerine aykırılık teşkil ettiği yönünde bir iddia ile Anayasa Mahkemesi önüne taşınmıştır. Bu hak ve ilkeler; hukuk devleti ilkesi, temel hak ve hürriyetlerin dokunulmazlığı esası, mülkiyet hakkı ve âdil yargılanma hakkı, idarenin her türlü işlemine karşı yargı yolunun açık olmasıdır. Bu başlık altında haciz ve ihtiyatî haciz işlemlerine karşı verilen iptal kararının uygulanmasının kararın kesinleşmesi sonrasında bırakılması durumu, söz konusu haklar çerçevesinde değerlendirilecektir. Ancak bundan önce haciz ve ihtiyatî haciz işlemlerine karşı verilen iptal kararının uygulanmaması hususu büyük önem arz ettiğinden, idarî yargıda iptal kararı kavramının üzerinde durmak gerekmektedir.

İptal davaları, bir idarî tasarrufun hukuka aykırılığı dolayısıyla iptalini, ortadan kaldırılmasını amaç edinen davalardır. Bu davalarda idarî bir işlemin hukuk kurallarına uygun olup olmadığı incelenmekte ve hukuk kurallarına aykırılığı halinde bu işlemin iptali yoluna gidilmektedir. İptal davasının konusu, idarî bir işlemin hukuk kurallarına aykırı olup olmadığını incelemek ve aykırılığı halinde işlemi ortadan kaldırmaktır. İptal davasının amacı ise, idarenin hukuka aykırı karar almasını önlemek, böylece idarenin hukuk kurallarına riayetini sağlamak ve hukuka aykırı olduğu tesbit edilen kararları

---

²⁴ Gök, s. 389.

ortadan kaldırmak suretiyle hukuk düzenini korumaktır²⁵. İptal kararları Anayasa'nın yargıya verdiği "idarî kararların hukuka uygunluğunun denetimi" görev ve yetkisinin bir sonucudur. Bu doğrultuda mahkeme kesin ve yürütülmesi zorunlu bir idarî işlemi²⁶ yetki, şekil, sebep, konu ve amaç bakımından irdeledikten sonra işlemin hukuka uygun olup olmadığına karar vermektedir.

İptal kararları kesin hüküm teşkil etmekte ve dava konusu idarî işlemi tesis edildiği tarihten itibaren bütün etki ve sonuçları ile ortadan kaldırmaktadır. İdarî Yargılama Usulü Kanunu'nun 28'nci maddesi ilk derece veya denetim mahkemeleri arasında ayırım gözetmeksizin, mahkemelerce verilen kararların derhal uygulanacağını düzenlemekte iken, haciz veya ihtiyatî haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararların kesinleşmesinin beklenmesi yönündeki istisna aşağıda bazı hak ve ilkeler açısından ele alınacaktır.

2. Hukuk Devleti İlkesi Yönünden

a. Genel Olarak

Hukuk devleti ilkesi çerçevesinde yapılacak olan bir inceleme esasen diğer haklar yönünden yapılacak incelemeleri de kapsayacaktır²⁷. Çünkü bir

²⁵ Atay, s. 22.

²⁶ "...İdare tarafından bir kamu hizmetinin yürütülmesi dolayısıyla gerek kendiliğinden gerekse istem üzerine tesis edilen kesin ve yürütülmesi zorunlu işlemlere karşı iptal davası açılabilmesi açıktır. Bir idarî işlemin kesin ve yürütülmesi zorunlu sayılabilmesi, hukuk düzeninde varlık kazanabilmesi için gerekli prosedürün son aşamasını geçirmiş bulunmasına, başka bir idarî makamın onayına ihtiyaç göstermeksizin hukuk düzeninde değişiklik meydana getirebilmesine, başka bir anlatımla idare edilenlerin hukukunu şu ya da bu yönde etkileyebilmesine bağlıdır. Uyuşmazlık konusu olayda, götürü usulde vergi mükellefi iken bundan böyle gerçek usulde mükellefiyetinin tesis edildiğine ilişkin Vergi Dairesi Müdürlüğü işlemi, herhangi bir makamın onayına tâbi bulunmadığı gibi yükümlüye tebliğ edilerek defter tasdik ettirme, fatura ve fiş kullanma, katma değer vergisi beyannamesi verme gibi bir takım mali yükümlülükleri de beraberinde getirdiğinden uyulması zorunlu, kesin ve yükümlünün hukukunu etkiler nitelikte bir işlem olduğunda kuşku bulunmamaktadır." (Dş.3.D., 06.02.1992 gün ve E.1991/474, K.1992/445, Atay, dn. 24).

²⁷ Hukuk devleti, konu itibarıyla üzerinde sıkça tartışılan, pek çok esere konu edilmiş bir kavramdır. Çalışmamız açısından kavram hakkında genel bir bilgi vermekle yetinilecek

devlet, hukuk devleti olarak adlandırılıyor ise bu devletin egemenlik hakları hukuk devletinin ilkeleriyle sınırlandırmak zorundadır. Hukuk devleti, “hukuk kurallarıyla sınırlanmış devlet” anlamına gelmekte, hukukî ilkeler devletin hem temelini ve meşruluk kaynağını, hem de sınırını oluşturmaktadır. Hukuk devletinde devletin bütün organlarının eylem ve işlemleri hukuk kuralları çerçevesinde yürütülür²⁸. Böylece devlet organlarının her türlü faaliyetlerinin hukuk normlarına uygunluğunun sağlanması, yani hukukun devletin bütün faaliyetlerine tamamen egemen kılınması, devletin her türlü keyfiliklerinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır²⁹. Bunu sağlayacak başlıca kurallar; idarenin her türlü eylem ve işleminin hukukî kaynağının bulunması ve bu işlem ve eylemlerin dava konusu edilebilmesidir.

Anayasa Mahkemesi incelemeye konu kararda hukuk devletini; *Hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa’ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayıp yargı denetimine açık olan devlet*” olarak tanımlamıştır.

Hukuk devleti polis devletinin karşılığını oluşturan, “hikmet-i hükümet” anlayışını reddeden bir yaklaşımdır. İktidar devlet kurabilir ancak bu devlet sadece hukuk kurallarıyla yönetilebilir³⁰. Hukuk devleti bireylere hukuk güvencesi sağlar. Kendi gücünü kendi yarattığı kurallarla kısıtlar³¹.

Anayasa’nın değiştirilemez hükümleri arasında yer alan ve Türkiye Cumhuriyeti’nin niteliklerini belirten, 1982 Anayasası’nın 2’nci maddesi, Türkiye Cumhuriyeti’ni bir *hukuk devleti* olarak adlandırmaktadır. Maddenin

---

ve daha çok inceleme konusu Anayasa Mahkemesi kararına ilişkin yönüyle incelenecektir.

²⁸ **Kabaoğlu**, s. 20; **Gözler**, s. 209.

²⁹ **Özbudun**, s. 124-125.

³⁰ **Özekes**, Temel Haklar, s. 120. Yazara göre; hukuk devleti ilkesi kavramı bir zıtlığı barındırmaktadır. Çünkü “devlet” ve “hukuk” bireyle toplum arasındaki tezadı yansıtmaktadır. Hukuk bireysel bir anlam taşıırken, devlet bireye karşı kamusal bir güç ifade eder (**Özekes**, Temel Haklar, s. 122).

³¹ **Barbar**, s. 20-21.

gereği olarak devletten asgari ölçüde beklenen; hukukî güvenliği sağlayacak biçimde temel haklara ve ilkelere saygılı olması yanında, eylem ve işlemlerinin hukukî bir dayanağa sahip ve dava edilebilir olmasıdır. Hukuk devleti ilkesi başlığı altında inceleme yapılırken, Anayasa Mahkemesi kararında yer verilen idarî işlemlerin dava edilebilirliği ilkesiyle birlikte, idarenin her türlü eylem ve işleminin hukukî bir dayanağa sahip olması gerekliliği konusuna da yer verilecektir.

b. İdarenin Her Türlü Eylem ve İşleminin Hukukî Bir Dayanağa Sahip Olması Yönünden

Hukukîlik, kanunîlikten farklı bir kavramı ifade etmektedir. Hukukîlik kanuniliğe kıyasla daha üstün daha koruyucu bir kavramdır³². Kanuna uygun olması sebebiyle kanunî olarak adlandırılan bir eylem, işlem veya durum hukukî olmayabilir.

Yukarıda değinildiği üzere hukuk devletinde devlet egemenlik yetkisini, yine kendisinin koyduğu hukuk kurallarıyla sınırlar. Kamu icra hukukunda da, haciz ve ihtiyatî haciz yoluyla kamu borçlusunun mal varlığına el atma yetkisine sahip olan idarenin bu yetkisi sınırsız değildir. İdare bu yetkisini ancak kanunla belirlenmiş şartların olduğu takdirde ve bazı hukukî hak ve ilkelere uygun olarak kullanabilecektir. İhtiyatî haciz ve haciz müesseselerinin, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da şartları etraflıca düzenlenmiştir, bu doğrultuda bir temel hak ve özgürlük olan mülkiyet hakkının sınırlanmasının hukukî çerçevesi de çizilmiş bulunmaktadır³³. Kanunla öngörülen bu şartlar oluşmadan mal varlığına bir müdahale söz konusu olduğunu düşünen kamu borçlusu, iddiasını yetkili makama iletebilecektir. Bu makamın yargı organı olması halinde, idare yargı organının vereceği kararı derhal uygulamakla yükümlüdür. Karara konu kanun hükmü ise bu kuralın istisnasını oluşturmaktaydı.

Hukuka aykırı bulunan haciz veya ihtiyatî haciz işleminin iptaline ilişkin yargı kararının uygulanması için kararın kesinleşmesinin beklenmesi, hukukî olmayan bir idarî işleme cevaz vermek olur ki, böyle bir durumun kabulü hukuk devleti açısından mümkün değildir.

³² Özekes, Temel Haklar, s. 120-121.

³³ Yılmaz, s. 1448.

c. İdarî İşlemlerin Dava Edilebilirliği İlkesi Yönünden

İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı dava yolunun açık olması kuralı hukuk devleti ilkesinin bir gereğidir. Bu ilke, Anayasanın 125'inci maddesinin birinci fıkrasındaki "İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır." hükmü ile güvence altına alınmıştır.

"İdarenin her türlü eylem ve işlemi" kavramı şüphesiz vergi dairesinin yapmış olduğu işlemleri de kapsamaktadır. Verginin tarh, tebliğ veya tahsil aşamasında yapılan işlemler ile vergi cezası kesilmesinden kaynaklı sorunların uyuşmazlık haline dönüştürülerek yargı organı önüne getirilmesi sonucu vergi yargılaması süreci başlar³⁴. Vergi davalarının konusu, vergi, resim, harç gibi kamu gelirlerine ve gümrük vergilerine ilişkin uyuşmazlıklardır. Dava tarh-tahakkuk aşamasında açılabilceği gibi tahsil aşamasında da açılabilir³⁵. Tarh aşamasına ilişkin uyuşmazlıklar, matrahın belirlenmesi; verginin miktarı, muafiyet ve istisna hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı; hata, vergilendirme işleminin ilgiliye tebliği gibi hususlarda ortaya çıkabilir. Tahsil aşamasına ilişkin uyuşmazlıklar ise, teminat istenmesi, tahakkuka dayanan ihtiyatî haciz, ödeme emri, tecil ve terkin taleplerinin reddedilmesi gibi hususlardan kaynaklanabilir³⁶.

İlkenin amacı, kişiyi devletin haksız eylem ve işlemlerinden korumak, idarenin keyfiliğini önlemektir. Doğaldır ki, bu koruma dava edilebilirlik ile tam olarak sağlanmayacak; aynı zamanda idarenin mahkemenin kararına uyması gerekecektir. Ancak, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28'inci maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "*Ancak, haciz veya ihtiyatî haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir.*" hükmü haciz veya ihtiyatî haciz uygulamalarına ilişkin yargı yolunun açık olmasının sağladığı korumanın amacına ulaşmasını engellemekteydi.

Kamu borçlusu kendisine karşı uygulanan haczin ve ihtiyatî haczin hukuka aykırılığı iddiası ile keyfiyeti yargı önüne taşıyor ve davasında haklı

³⁴ **Candan**, İdari Yargılama, s. 27-28; **Karakoç**, Çözüm Yolları, s. 128; **Şenyüz/Yüce/ Gerçek**, Genel Hükümler, s. 271; **Bilici**, Vergi Hukuku, s. 129; **Kızılot/Kızılot**, s. 67.

³⁵ **Karakoç**, Çözüm Yolları, s. 157.

³⁶ **Karakoç**, Çözüm Yolları, s. 158.

çıkıyorsa, hukukî korumanın gerçekleşmesi için kararın derhal uygulamaya konulması gerekmektedir. Kararın kesinleşmesinin beklenilmesi idarî işlemlerin dava edilebilirliği ilkesinin işlevinin yerine getirilmesini sekteye uğratabileceği gibi kişinin maddî ve manevî zarara uğramasına neden olabilecektir.

3. Âdil Yargılanma Hakkı Yönünden

a. Genel Olarak

Âdil yargılanma hakkı, bireylerin bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, uyuşmazlığın tarafları arasında bir fark gözetilmeksizin hakkaniyete uygun olarak, makul sürede, aleni bir biçimde yargılanması gibi hakları içeren bir haklar bütünüdür. Bu hak sadece başlamış bir yargılamayı güvence altına almaz aynı zamanda bizzat dava etme hakkını da içerisinde barındırır³⁷.

Âdil yargılanma hakkı, davanın açılmasından sona ermesine kadarki süreçte ve hatta hükümden sonra da cebri icranın sona ermesine kadar devam etmektedir. Nitekim, icra yargılamasının devamı niteliğindedir³⁸. Bu doğrultuda bir işlemin sadece dava konusu edilebilmesi ve yargılamasının âdil bir şekilde yürütülmesi, âdil yargılanma hakkının elde edildiği anlamına gelmez. Ayrıca kararının icrasının da gereği gibi yerine getirilmesi gereklidir.

b. Hakkın Kamu İcra Hukukunda Uygulanabilirliği

Âdil yargılanma hakkı Anayasa'nın 36'ncı maddesinde "*Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile âdil yargılanma hakkına sahiptir.*" hükmü ile genel olarak garanti altına alınan bir haktır.

Anayasa'da "*herkes*" ibaresinin kullanılması, Türk hukuku açısından idarî yargı alanında âdil yargılanma hakkının söz konusu olup olmadığı

³⁷ Gözübüyük/Gölcüklü, s. 266; Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok, s. 227; Yaltı, Yükümlünün Hakları, s. 114.

³⁸ Gözübüyük/Gölcüklü, s. 268; Pekcanitez, s. 38-39; Özekes, Temel Haklar, s. 132; Zabunoğlu, s. 316.

yönünde açıklık teşkil etse de³⁹; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, hakkın medenî hak ve uyumsuzluklar ile suç isnadına ilişkin davalarda uygulanacağı düzenlemekle, ceza davaları dışında kalan kamu hukuku alanlarında⁴⁰

³⁹ Nitekim Danıştay, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin aksine vergi aslına ilişkin uyumsuzlukları da âdil yargılanma hakkının koruma kapsamı içinde değerlendirmektedir. "Anayasanın 36'ncı maddesinde, herkesin, meşru vasıta ve yollardan faydalanma suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahip olduğu hüküm altına alınmıştır; İnsan Hakları Sözleşmesinin 6'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasının (b) bendinde de, savunma hakkının önemi vurgulanmış olup; savunma hakkının gereğince kullanılabilmesi için de, dayanılan ya da dava dosyasına sunulan her belge ve kanıtın değerlendirilmesi olanağının diğer tarafa tanınmış olması; kişilerin, ne suretle ve ... hukuksal nedenle takibata uğradıklarını bilmelerine, böylelikle savunma haklarını gereği... kullanabilmelerine olanak tanınması gerekmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mantova-Nelli 18.3.1997 gün kararında, davacıya tebliğ edilmeyen, dolayısıyla, değerlendirme olanağı tanınmayan uzman raporunu kararında ele alan ve davacının ikinci bir uzman raporu talebini reddeden mahkemenin izlediği yargılama sürecini, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin âdil yargılanma ilkeleri ile ilgili 6'ncı maddesine uygun bulmamış olması da, bu gerekliliği doğrulamaktadır. Bu duruma göre; kanunî temsilcilerin sorumlu tutulabilmesi için vergi alacağının şirket tüzel kişiliğinden tahsil olanağının kalmaması ve bu alacağın kanunî ödevleri yerine getirmeyen kanunî temsilciden takibi için düzenlenen ödeme emirlerinin kanunda yan unsurları ihtiva etmesinin yanı sıra, hangi kanunun hangi maddesi uyarınca düzenlendiği hususunu; diğer bir deyişle, kanunî dayanağını da ihtiva etmesi gerekir. Böylelikle, başkasının vergi borcundan dolayı, doğrudan, özel hukukla ilgili temel haklardan biri olan mülkiyet hakkını ilgilendiren sonuçlar doğuracak şekilde takibata uğrayan kanunî temsilciye, âdil yargılanma ilkesinin temel unsurlarından biri olan savunma hakkını gereği gibi kullanabilmesine olanak tanınmış olmalıdır. Olayda, yönetim kurulu üyesi olduğu anonim şirketin ödenmemiş vergi borcundan dolayı, adına ödeme emri düzenlenen davacıya, ödeme emrinin kanunî dayanağı olarak, hem 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 10, hem de 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun mükerrer 35'inci maddelerinin birlikte gösterilmiş olması, ayrıca bu maddelerin farklı durumlara ilişkin bulunması nedeniyle, savunma hakkını gereği gibi kullanmasına olanak tanındığından söz etmek mümkün olmadığından, istemin ön bölümünde yazılı gerekçeyle, ödeme emrini iptal eden mahkeme kararında sonuç itibarıyla isabetsizlik görülmemiştir.", Dş. 7.D, 22.03.2007 gün ve E. 2007/885, K. 2007/1449, (www.kazanci.com, Erişim.09.05.2013).

⁴⁰ Örneğin vergilendirme, siyasi haklar, vatandaşlık, göçmenlik, askeri personel ve kamu personeli olmaya ilişkin haklar.

âdil yargılanma hakkının uygulanabilirliği konusunda tartışmaları beraberinde getirmiştir⁴¹.

Medeni hak ve yükümlülük kavramı ile kast edilenin ne olduğu yorumlanırken şekli kritere itibar edilecek olursa bu kavramın sadece özel hukuktan kaynaklanan borçlar kanunu, ticaret kanunu gibi kanunların uygulanabileceği uyuşmazlıklarda geçerli olduğu söylenir. Ancak otonom yorum dediğimiz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde kullanılan terimlerin kendine özgü anlamları ile uygulanması ve ulusal hukuklardan bağımsız olarak yorumlanması gerektiği yönündeki⁴² yoruma göre, uyuşmazlığın öz niteliği göz önünde tutularak kavram geniş olarak yorumlanmalıdır⁴³.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi vergi aslına ilişkin davaların kamusal yönünün ağır bastığını ve medenî hak ve yükümlülükler kavramının dışında kaldığını düşünmektedir⁴⁴. Mahkemeye göre, vergiye ilişkin düzenlemeler kamu alanına özgüdür ve bu çerçevede birer kamusal yükümlülük olarak medeni hak ve yükümlülükler arasında değerlendirilemez ve bu kapsamda 6'ncı maddenin uygulanması gündeme gelemez⁴⁵. Ancak, Avrupa İnsan

⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Uçan**, s. 30-31.

⁴² Mahkeme otonom yorum yapılması gerektiğini çeşitli kararlarında vurgulamıştır. Örneğin; König- Almanya kararında mahkeme, klinik açma ruhsatı iptal edilen doktorun iptal kararına karşı açtığı davada uyuşmazlık klasik anlamda kamu hukukuna ait olmasına rağmen, yargılamanın makul sürede çözümlenmemesini âdil yargılanma hakkına aykırı bulmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi König- Almanya kararı (<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-113277>) (E.T. 11.06.2014). (Kararın Türkçe çevirisi için bkz. **Gözübüyük**, Seçme Özetler, s. 38-39).

⁴³ **Gözübüyük/Gölcüklü**, s. 267; **Gölcüklü**, s. 642; **Erdoğan**, s. 48.

⁴⁴ **Tezcan/Erdem/Sancakdar**, s. 321; **Yaltı Soydan**, Âdil Yargılanma Hakkı-1, s.157; **Uzun**, s.199; **Özgülven**, Uygulanabilirlik- II, s. 148.

⁴⁵ Ferrazini/İtalya kararı mahkemenin bu yöndeki görüşünü açıkça göz önüne seren ve müteakip davalarda da kendisine atf yapılmış bir karardır. Karara göre; vergi davaları maddî menfaatler üzerinedir, fakat bir uyuşmazlığın nitelik olarak “maddî” olduğunu göstermek tek başına 6'ncı maddenin 1'inci fıkrasında bahsedilen “medenî hak” kapsamı çerçevesinde uygulanabilirliğini sağlamaya yetmez. Yurttaşların devlete karşı dışarıdan bakıldığında kamu hukukuna dâhil olan ve medeni hak ve ödev kavramı içinde değerlendirilmeyecek bir takım yükümlülükleri bulunmaktadır. Cezaî yaptırım olarak uygulanan para cezalarının dışında vergi mevzuatından veya demokratik bir toplumda normal vatandaşlık görevlerinden kaynaklanan, ancak yapısal olarak maddî nitelikteki

Hakları Mahkemesi bazı kararlarında vergi uyumsuzluğunun bizzat kendisini olmasa bile bu uyumsuzluğu yaratan işlemin doğurduğu maddî zarara ilişkin uyumsuzluğu kapsam dâhiline almıştır. Vergilendirme işlemlerinden kaynaklanan maddî zararın giderilmesini amaçlayan tazminat talepleri⁴⁶, vergi iade talepleri⁴⁷ altıncı maddenin kapsamı içerisinde görülmüştür. Mahkemenin bu davalardaki yaklaşımı ihlal edilen maddî menfaatin niteliğinin ne olduğu üzerine kurulmuş, menfaatin özel hukuk niteliği taşıdığı belirtilerek menfaatin kaynağını oluşturan vergi yargılaması ilişkisi dikkate alınmamıştır. Ancak bu durum içtihattan dönüldüğü anlamına gelmemektedir⁴⁸. Bu çerçevede nitelendirilecek olursa hakkında haksız yere haciz işlemi başlatılmış bir kamu borçlusunun bu işleme itirazı mahkeme nezdinde kabul edilir ve fakat karara rağmen kesinleşme aşamasına kadar haciz kaldırılmazsa; uğranılan zarar sonucu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi âdil yargılanma hakkı yönünden sözleşmeye aykırılık iddiasını inceleyebilir.

---

yükümlülükler bu türdendir ve vergi idaresi ile yükümlü arasındaki ilişkinin baskın doğası kamusaldır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ferrazzini- İtalya kararı, Başvuru No. 44759/98, 12.07.2001, (<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-59589>), (Erişim. 23.08.2014)

⁴⁶ Yukarıda adı geçen Editions Periscope v. Fransa kararında Başvurucu şirketin davasının konusu nitelik itibarıyla maddî ve dava maddî hakların ihlali iddiasına dayanmaktadır denilmiş bu nedenle, olaydaki hak, uyumsuzluğu kaynağına ve yargılamanın idare mahkemeleri tarafından yapıldığı gerçeğine bağlı olmaksızın kişisel bir hak olarak nitelendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Karar için bkz. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57790>. Mahkemenin bu davadaki yaklaşımı ihlal edilen maddî menfaatin niteliğinin ne olduğu üzerine kurulmuştur. Menfaatin özel hukuk niteliği taşıdığını belirterek menfaatin kaynağını oluşturan vergi yargılaması ilişkisini dikkate almamıştır.

⁴⁷ The National & Provincial Building Society ve diğerleri v. Birleşik Krallık davasında vergi iade talebinin özel hukuk niteliği taşıdığı ve büyük miktarda paralar üzerinde özel hukuk haklarının karara bağlanmasında belirleyici olduğu sonucuna varılmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi The National & Provincial Building Society ve diğerleri- Birleşik Krallık kararı, Başvuru No. 21319/93- 21449/93- 21675/93, 23.10.1997, (<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58109>), (Erişim. 24.01.2014)

⁴⁸ **Yalıtı Soydan**, Âdil Yargılanma Hakkı-1, s.158.

c. Yargı Kararlarının Uygulanmaması

Yargı kararlarının geciktirilmeksizin uygulanması gerektiği hususu Anayasa'nın mahkemelerin bağımsızlığına ilişkin 138'inci maddesinin son fıkrasında "Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez" hükmü ile garanti altına alınmıştır. Hukuk sistemi içerisinde yargının bağlayıcı ve kesin kararı uygulanmamakla işlevsiz hale getirildiyse bu durum âdil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerin anlamsız kalması anlamına gelir⁴⁹. İnceleme konusu kararda Anayasa Mahkemesi bu hususu;

Ancak, hukuk güvenliğinin ve hukukun üstünlüğünün sağlanması için devletin işlem ve eylemlerine karşı yargı yolunun açık tutulması yeterli olmayıp yargı mercileri tarafından verilen kararların gecikmeksizin uygulanması da gerekir. Bir işlemin hukuka aykırı olduğu yapılan yargısal denetim neticesinde tespit edilmesine rağmen işlemin iptali yönündeki yargısal kararın uygulanmaması, devletin işlem ve eylemlerine karşı yargı yolunun açık tutulmasını anlamsız hâle getirir. Zira, hukuk güvenliği ve hukukun üstünlüğü sadece hukuka aykırılıkların tespit edilmesiyle değil bunların tüm sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasıyla sağlanabilir." şeklinde ifade etmiştir.

İptal kararına konu hükmün Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi yönünden değerlendirilmesine gelince; öncelikle Mahkeme'nin yargı kararlarına uyulmaması konusunu sözleşmenin 6'ncı maddesinin 1'nci fıkrası yönünden değerlendirdiğini görmekteyiz⁵⁰. Ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yargı kararının yerine getirilmesi güvencesini âdil yargılanma hakkı çerçevesinde değerlendirirken kesinleşmiş yargı kararını hedef almaktadır. Nitekim Bükür-Türkiye kararında mahkeme, idare mahkemesi tarafından başvurucunun lehine verilmiş olan kararı temyiz ve karşı temyiz kararlarının ilk

⁴⁹ İnceoğlu, s. 152.

⁵⁰ Bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Hornsby- Yunanistan kararı, (<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58020>), (E.T. 20.09.2014).

aşaması olarak görmüş, kararın uygulanmadığına yönelik âdil yargılanma hakkı ihlali iddiasını haklı bulmamıştır⁵¹.

Anayasa Mahkemesi tarafından adaleti bulma, hakkı olanı elde etme ve haksızlığı giderme imkânını ortadan kaldırdığı gerekçesiyle iptal edilen “*Ancak, haciz veya ihtiyatî haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir.*” hükmü de kesinleşen karara itibar etmekteydi. Bu açıdan bakıldığında Anayasa Mahkemesi’nin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne oranla daha hakları koruyucu bir anlayış benimsediği görülmektedir.

4. Mülkiyet Hakkı ve Sınırlandırılması Yönünden

a. Genel Olarak

Mülkiyet hakkı Anayasa’nın “Temel Haklar ve Ödevler” başlıklı 35’nci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; “*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.*”

Anayasa devletin mülkiyet hakkına ancak kamu yararı amacıyla ve kanuna uygun olarak müdahale edebileceğini öngörmektedir. Devletin öncelikle mülkiyet hakkına dokunması geniş anlamda vergilendirme ile ortaya çıkmaktadır. Vergilendirme kişinin malvarlığına devlet müdahalesi olarak ortaya çıkmakla birlikte vergilendirmenin içeriği kamu yararadır⁵². Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de devletin koyduğu vergi açısından bir yerindelik denetimi yapmamaktadır. Mahkeme mülkiyet hakkına vergilendirme yoluyla müdahaleyi meşru görmekle birlikte müdahalenin “hukuka uygun olmasına” ve “keyfi olmamasına” yönelmektedir. Bu doğrultuda vergi koyma kararı değil, vergi yükü seviyesi ve vergi toplamak için kullanılan yol ve araçlar sözleşmeye uygunluk denetimden geçirilmektedir⁵³.

⁵¹ Kararın Türkçe çevirisi için bkz. http://www.yargitay.gov.tr/aihmu/upload/29921_96.pdf, (E.T. 20.09.2014)

⁵² **Yaltı**, Yükümlünün Hakları, s. 43; **Demirbaş Aksüt**, s. 44.

⁵³ **Yaltı**, Yükümlünün Hakları, s. 63.

b. Kamu İcra Hukukunda Mülkiyet Hakkı

Anayasa Mahkemesi inceleme konusu kararda, diğer maddeler yönünden açık aykırılıklara rastlaması sebebiyle her ne kadar mülkiyet hakkı ile ilgili bir incelemede bulunmamış olsa da mülkiyet hakkı kamu icra hukukunda korunması gereken hakların başında gelmektedir. Anayasa mülkiyet hakkına müdahalenin sınırlarını, kanuna dayalı olma ve kamu yararı amacına dayanma olarak çizmiştir. Bu nedenledir ki; öncelikle alınan verginin bir kanuna dayanması esastır⁵⁴. İkinci ölçüt olan kamu yararı amacı gütmeye, vergilendirme için idarî işlemin amacı niteliğinde olmalıdır. Devletlerin vergilendirme yetkilerini kullanmaları, vergilerin tahsilini güvence altına almak için çeşitli önlemler uygulamaları, vergilerini ödemeyen veya bildirimde bulunma, beyanname verme, usûlüne uygun olarak defter tutma gibi ödevlerini yerine getirmeyen yükümlülerin belirli kanunî yollarla denetlenmesi, bu kişilere vergi idaresi tarafından ceza kesilmesi, yargı organları tarafından vergi suçu işlediği düşünülen kişilerin adlî cezalara hükmedilmesi, toplumun genel yararına, kamunun yararına hizmet etmektedir⁵⁵.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında, devletin vergi koyma ve toplama yetkilerine saygı duyularak bu yetkilere geniş takdir yetkisi tanındığı görülmektedir⁵⁶. Ancak haksız, ölçüsüz, ayrımcı müdahalelerde

⁵⁴ Mülkiyet hakkına müdahalenin sınırını oluşturan kanunilik ilkesi Anayasa'nın 73'üncü maddesinde de vergi alınması için bir ön koşul olarak belirtilmiştir. Verginin kanuniliği ilkesi çağdaş demokratik ülkelerde "kuvvetler ayrılığı" ilkesi çerçevesinde, vergilendirme yetkisine yasama organının sahip olmasını ifade etmektedir. (**Kaneti**, s. 35; **Güneş**, s. 174). *Vergilerin kanuniliği ilkesi*, vergi koyma, değiştirme ve kaldırma yetkisine yasama organının sahip olması demektir. Halk tarafından seçilen temsilcilerden oluşan parlamento, bu ilke uyarınca, vergilendirme yetkisini *kanun* adı verilen yasama tasarrufu aracılığı ile kullanabilmektedir. Bu ilke, vatandaşların başta mülkiyet olmak üzere birçok temel hak ve özgürlüğüne müdahale niteliğinde olan vergilerin, "*temsilsiz vergi olmaz*" anlayışıyla halkın seçtiği kimselerce konulmasını ifade eder (**Güneş**, s. 15; **Karakoç**, İlkeler, s. 1264-1265). Hukukumuzda yer alan kanunilik koşulu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından daha geniş yorumlanmakta; verginin, kanun yerine yükümlü tarafından ulaşılabılır ve öngörülebilir bir hukukî düzenlemeyle konulmuş olması da yeterli sayılmaktadır.

⁵⁵ **Gümüşkaya**, s. 142.

⁵⁶ Bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Intersplav- Ukrayna kararı (<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-78872>), (E.T. 21.08.2014).

kamu yararı amacının aşılarak mülkiyet hakkı ihlali olduğu yönünde nitelendirmeler yapıldığı görülmektedir⁵⁷.

İdarenin haciz veya ihtiyatî haciz uygulamaları, kişilerin malvarlıklarına müdahale sonucunu doğurur. Kanunlarla belirlenen şartların gerçekleşmesi halinde bu yetkinin kullanılabilmesi mümkündür. Ancak bu şartların gerçekleşmediği ve idarenin takdir yetkisini yanlış kullandığı gerekçesiyle kişilerin dava açma hakkı bulunması hukuk devletinin gereğidir. Haciz veya ihtiyatî haciz işlemlerinin iptali talebiyle açılan dava sonunda verilen karar ile kanunlarla belirlenen şartların gerçekleşmediği veya işlemin açıkça hukuka aykırı olduğu sonucuna varılması halinde, haciz veya ihtiyatî haciz uygulamalarının devam etmesi Anayasa'nın 35'inci maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlali sonucunu doğurmaktaydı.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kamu hizmetlerinin finansmanının sağlanması ve yerine getirilmesi açısından, kamu alacaklarının zamanında ve eksiksiz toplanması oldukça öneme sahiptir. Bu nedenle kamu hizmetlerinin ana finansman kaynağını ve kamu hizmetlerinin karşılığını oluşturan kamu alacaklarının, takip ve tahsili, özel alacaklara kıyasla ayrıcalıklı kurallara bağlanmıştır. Çalışma konumuzu, bu ayrıcalıklı kurallardan biri olan, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28'inci maddesinin 1'inci fıkrasının son cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetimi oluşturmuştur. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yer alan, mahkeme kararlarının derhal yerine getirilmesi kuralına bir istisna getiren, "haciz ve ihtiyatî haciz kararlarının iptaline ilişkin kararların kesinleştikten sonra uygulanacağı" hükmü somut norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesi önüne götürülmüş, Anayasa Mahkemesi hükmün hukuk devleti ilkesine, adil yargılanma hakkına ve idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolunun açık olduğu yönündeki kurala aykırı bulmuştur.

Kamu icra hukukunda, haciz ve ihtiyatî haciz kararlarının mahkeme kararına dayanmaksızın idarece veriliyor olması dahi hukuk devleti açısından tartışılmaktayken, bu işlemler hakkında verilen iptal kararlarının uygulanması için kararın kesinleşmesinin beklenilmesi kamu borçlusunun hak-

⁵⁷ **Gümüşkaya**, s. 85.

larını oldukça ihlal edici nitelikteydi. Öncelikle hukuk devleti, idarenin her türlü eylem ve işleminin hukukî kaynağının bulunduğu ve bu eylem ve işlemlerin dava konusu edilebildiği bir hukuk düzenini ifade etmektedir. Bu doğrultuda kanunla öngörülen şartların oluşmadığından bahisle yargı tarafından verilen, bir işlemin iptali yönündeki karar ancak derhal uygulandığı takdirde hukuk devleti açısından beklenen güvenceyi sağlayabilecektir.

İptale konu hükmün adil yargılanma hakkını da, dava yoluna gitme hakkını işlevsiz hale getirmesi hasebiyle ihlal ettiği aşikârdır. Kamu icra hukukundan doğan uyuşmazlıklar, kişinin medeni haklarına doğrudan müdahale eden düzenlemelerden kaynaklanmaları sebebiyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bakımından da adil yargılanma hakkının uygulama alanındadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi her ne kadar “mahkeme kararlarının icrası” konusunda, üye devletlerin kesinleşen mahkeme kararlarını uygulama zorunluluğunun olduğu yönünde bir yorumda bulunmuş olsa da, Anayasa Mahkemesi’nin ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların da derhal uygulanması gerekliliği yönünde karar vermesinin yerinde olduğu düşünülmektedir. Nitekim mülkiyet hakkına ancak kanunda öngörülen sebeplere dayalı olarak ve kamu yararı gerekçesiyle müdahale edilebilir. Bu nedenle bir yargı organı kararına rağmen uygulamasına devam edilen haciz veya ihtiyatî haciz işlemi haksız, ölçüsüz, ayrımcı müdahale anlamına gelmekte ve kamu yararı amacının aşılarak mülkiyet hakkının ihlali sonucuna varmaktadır.

Bir idarî işlemin hukuka aykırı olduğu kanaatine varan bir mahkeme kararının uygulanmasının kararın kesinleşmesi sonrasına bırakılması, mahkeme kararının yanlış, idarî işlemin yerinde olduğu yönünde bir varsayımın kabul edildiği izlenimi uyandırmaktadır. Şüphesiz ki incelememize konu Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edilen bu hüküm, ihtiyatî haciz kararının iptalinden sonra kamu borçlusunun haczedilen mal ve haklarını elden çıkarması ve daha sonra üst derece mahkemesinin haciz/ihtiyatî haciz işleminin iptali yönündeki kararı uygun bulmaması durumunda idarenin alacağını tahsil edememesi sonucunu önlemek için konulmuştur. Ancak belirtilen durum bazı olaylarda söz konusu olabilmekle birlikte, malları üzerine haksız yere ihtiyatî haciz uygulanmış bir kamu borçlusunun malları üzerinde tasarruf yetkisinin kullanılması için kararın kesinleşmesini beklemesi neticesinde doğacak zararın önlenmesi daha önemlidir.

Birçok yönden Anayasa'yı ihlal eden bir hüküm olan, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28.maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "Ancak, haciz veya ihtiyatî haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir." hükmünün iptalinin kamu borçlusunun haklarının korunması açısından yerinde olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akdeniz**, Umut; “İhtiyatî Haciz Müessesesi”, (Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. X, S.1, 2, Y. 2006, s. 197-226).
- Akdoğan**, Abdurrahman; Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi, 12. Baskı, (Gazi Kitabevi), Ankara 2014.
- Atay**, Ethem; “İptal Davasının Nitelikleri ve İptal Kararının Uygulanması”, (Danıştay ve İdari Yargı 139’uncu Yıl Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, s. 13-95).
- Barbar**, W. Nicholas; The Constitutional State, (Oxford University Press) , New York 2010.
- Bilici**, Nurettin; Vergi Hukuku, 31. Bası, (Seçkin Yayıncılık), Ankara 2013.
- Candan**, Turgut; Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 5. Bası, (Adalet Yayınevi), Ankara 2012, (İdari Yargılama).
- Candan**, Turgut; Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, 3. Baskı, (Mali Akademi Yayınları), Ankara 2013, (AATUHK).
- Çiftçi**, Pınar; “Menfaat Dengesi Çerçevesinde Genel İcra Hukuku ile Kamu İcra Hukukunun Karşılaştırılması”, (Prof. Dr. Burhan Ceyhan’a Armağan, DEÜHFD, C. 12, Y. 2010, Basım Yılı: 2012, s. 313-379), (Kamu İcra).
- Çiftçi**, Pınar; İcra Hukukunda Menfaat Dengesi, (Adalet Yayınevi), Ankara 2010, (Menfaat Dengesi).
- Coşkun Karadağ**, Neslihan; “Vergi Alacağının Güvence Altına Alınmasında Teminat, İhtiyatî Haciz ve İhtiyatî Tahakkuka İlişkin Özellikli Durumlar”, (Maliye Dergisi, S. 162, Ocak-Haziran 2012, s. 238-255).
- Demirbaş Aksüt**, Burcu; “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Vergilendirme Süreci”, (Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2012).
- Dönmez**, Recai; Vergi İcra Hukukunda İhtiyati Haciz, (Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1023), Eskişehir 1998.

- Erdoğan**, Gülnur; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medeni Yargıda Âdil Yargılanma Hakkı, (Adalet Yayınevi), Ankara 2011.
- Gerçek**, Adnan; Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku, 3. Baskı, (Ekin Yayınevi), Bursa 2013.
- Gök**, Özgecan; “Kamu İcra Hukuku’nda Ödeme Emrine Karşı Dava Açma Süresi Ve Anayasaya Uygunluğu: Bir Anayasa Mahkemesi Kararının Düşündürdükleri”, (Prof. Dr. Burhan Ceyhan’a Armağan, DEÜHFD, C. 12, Y. 2010, Basım Yılı: 2012, s. 381-433).
- Gölcüklü**, Feyyaz; “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde “Medeni Hak ve Vecibelerle İlgili Nizalar Kavramı”, (Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Kasım 1998, s. 641-650), (Medeni Hak ve Vecibeler).
- Gözler**, Kemal; Anayasa Hukukuna Giriş, 18. Baskıdan Ek Baskı, (Ekin Yayınları), Bursa 2012.
- Gözübüyük**, Şeref/**Gölcüklü**, Feyyaz; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 9. Bası, (Turhan Kitabevi), Ankara 2011.
- Gözübüyük**, Şeref; “Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Kararlarından Seçme Özetler”, (İnsan Hakları Merkezi Dergisi, Ocak 1995, S.1, C.III), (Seçme Özetler).
- Gülseven**, Mustafa; Açıklamalı- İctihatlı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, (Seçkin Yayınevi), Ankara 1999.
- Gümüşkaya**, Gamze; Mülkiyet Hakkına Vergisel Müdahaleler Bakımından İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi’ne Kişisel Başvuru, (12. Levha Yayınları), İstanbul 2010.
- İnceoğlu**, Sibel; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Âdil Yargılanma Hakkı, 4. Baskı, (Beta Yayınları), İstanbul 2013
- Kabaoğlu**, İbrahim; Anayasa Hukuku Dersleri, 8. Baskı, (Legal Yayınları), İstanbul 2012.
- Kaneti**, Selim; Vergi Hukuku, (Özdem Kardeşler Matbaası), İstanbul 1989.
- Karakoç**, Yusuf; Kamu Alacaklarının Tahsili Aşamasında Ortaya Çıkan ve Vergi Yargısında Çözümlenen Uyuşmazlıklar, (Yetkin Yayınları), Ankara 2000, (Kamu Alacakları).

- Karakoç**, Yusuf; Vergi Anlaşmazlıklarının/Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları (Vergi Yargılaması Hukuku), 2. Bası, (Yetkin Yayınları), Ankara 2013, (Çözüm Yolları).
- Karakoç**, Yusuf; “Anayasal Vergilendirme İlkeleri Üzerine Bir Değerlendirme”, (Prof. Dr. Polat Soyer Armağanı, DEÜHFD, C. 15, Y. 2013, Basım Yılı: 2014, s. 1259-1308), (İlkeler).
- Karakoç**, Yusuf; Genel Vergi Hukuku, 7. Bası, (Yetkin Yayınları), Ankara 2014, (Genel Vergi).
- Kızılot**, Şükrü/**Kızılot**, Zuhâl; Vergi İhtilafları ve Çözüm Yolları, 13. Baskı, (Yaklaşım Yayınları), Ankara 2008.
- Kuru**, Baki/**Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder; İcra İflas Hukuku Ders Kitabı, 28. Baskı, (Yetkin Yayınları), Ankara 2014.
- Mutluer**, Kamil/**Dayanç**, Nilay; Vergi Hukuku Genel ve Özel Hükümler, 4. Baskı, (Turhan Kitabevi), Ankara 2014.
- Oktar**, Ateş; Vergi Hukuku, 9. Baskı, (Türkmen Yayınevi), İstanbul 2013
- Öncel**, Mualla/**Kumrulu**, Ahmet/**Çağan**, Nami; Vergi Hukuku, 22. Bası, (Turhan Kitabevi), Ankara 2014.
- Öner**, Erdoğan; Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi, (Seçkin Yayınları), Ankara 2012.
- Özbudun**, Ergun; Türk Anayasa Hukuku, 13. Baskı, (Yetkin Yayınları), Ankara 2013.
- Özekes**, Muhammet; İcra Hukukuna Temel Haklar ve İlkeler, (Adalet Yayınları), Ankara 2009, (Temel Haklar).
- Özekes**, Muhammet; İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz, Seçkin Yayınevi, Ankara 1999, (İhtiyati Haciz).
- Özgüven**, Ali Volkan; “Âdil Yargılanma İlkesi ve Vergi İhtilaflarında Uygulanması I”, (Vergi Sorunları Dergisi, S. 197, Şubat 2005, s. 189-206), (Uygulanabilirlik I).
- Özgüven**, Ali Volkan; “Âdil Yargılanma İlkesi ve Vergi İhtilaflarında Uygulanması II”, (Vergi Sorunları Dergisi, S. 198, Mart 2005, s. 146-161), (Uygulanabilirlik II).

- Özkan**, Hasan; İhtiyati Tedbir, Delil Tespiti ve İhtiyati Haciz ile Kamu Alacağı'nın Tahsilinde İhtiyati Haciz, (Seçkin Yayınları), Ankara 2001.
- Özmen**, Selahattin; Amme Alacaklarının Tahsil- Ödeme Kılavuzu, (Beta Yayınları), İstanbul 1996.
- Pekcanitez**, Hakan; “Medeni Yargıda Âdil Yargılanma Hakkı”, (İzmir Barosu Dergisi, S. 1997/2, s. 35-55).
- Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Sungurtekin Özkan**, Meral/**Özekes**, Muhammet; İcra ve İflâs Hukuku, 11. Bası, (Yetkin Yayınları), Ankara 2013.
- Serim**, Nilgün; 6183 Sayılı Kanunda Amme Alacaklarının Korunması, (Türkmen Kitabevi), İstanbul 2007.
- Şenyüz**, Doğan/**Yüce**, Mehmet/**Gerçek**, Adnan; Vergi Hukuku (Genel Hükümler), 4. Bası, (Ekin Basın Yayın Dağıtım), Bursa 2013.
- Taylar**, Yıldırım; “Kamu Alacakları İçin Güvence Önlemi Olarak Teminat ve Teminat-İhtiyati Haciz İlişkisinden Kaynaklanan Sorunlar”, (Mali Pusula, Y. 4, S. 48, Aralık 2008, s. 68-87).
- Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Sancakdar**, Oğuz/**Önok**, Rifat Murat; İnsan Hakları El Kitabı, 4. Bası, (Seçkin Yayıncılık), Ankara 2011.
- Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Sancakdar**, Oğuz; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, (Seçkin Yayınevi), Ankara 2004.
- Uçan**, Emine Sevcan; “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Türk Vergi Yargılaması Hukukunda Âdil Yargılanma Hakkı”, (Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2013).
- Uzun**, Mine; “Hak Arama Özgürlüğünün Anayasal Sınırları Çerçevesinde Anayasa Mahkemesi'nin Haksız Çıkma Zammı Kararı”, (Vergi Hukukuna Genç Yaklaşımlar, Editör: Billur Yaltı, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuka Genç Yaklaşımlar Konferans Serisi No.2, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2013, s. 33-52).

Yaltı Soydan, Billur; “İnsan Hakları Açısından Vergi Yükümlüsünün Âdil Yargılanma Hakkı - I”, (Vergi Sorunları Dergisi, S.143, 2000, s. 151-177), (Âdil Yargılanma-I).

Yaltı, Billur; Vergi Yükümlüsünün Hakları, (Beta Yayınları), İstanbul 2006.

Yılmaz, Serdar; “Kamu Alacaklarının Tahsili Hukukunda İhtiyati Haciz Müessesesi ve İhtiyati Hacze Karşı Açılan Davalarda İdari Yargı Yerlerince Verilen Kararların Uygulanması”, (AÜHFD, C. LXI, S.4, Ankara 2012, s. 1437-1503).

Zabunoğlu, Yahya; “Âdil Yargılama Hakkı ve İdari Yargı”, (Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir Barosu, İzmir 2000, s. 314-320).